

היום נלמד בעזרת ה':

סנהדרין דף יח

(בעמ' הקודם)

למדנו במשנה - רבי נחמיה אומר, מאתים ושלישים כנגד שרי עשרות:

מאתים ושבעים ושבעה: עיר שיש בה 277 תושבים, הרי היא ראויה לסנהדרין. רבי סובר כרבי נחמיה, ומוסיף עליו עוד ארבעים ושבעה, כדי שאם יקרה שאחד עשר מחייבים אחד עשר מזכים ואחד יאמר איני יודע, יוכלו להוסיף עליהם עוד 47 דיינים כך שבס"ה יהיו שם 71.

קושיא: והתניא, רבי אומר מאתים ושבעים ושמונה.

תירוץ: לא קשיא: אין סתירה בין שתי הברייתות, הברייתא הראשונה הסוברת שמוסיפים עוד ארבעים ושבעה, היא כדעת רבי יהודה הסובר שסנהדרין היא של שבעים, ואילו הברייתא היא כדעת רבנן הסוברים שסנהדרין היא של שבעים ואחד, ולכן מוסיף עוד ארבעים ושמונה.

*

כעת הגמ' מביאה ברייתא המפרטת את מס' השרים שמינה משה ע"פ עצת יתרו:

תנו רבנן וכו': לכל אלף מתוך שישים ריבוא (= שש מאות אלף) היה שר אחד, דהיינו שש מאות. ושרי מאות דהיינו שלכל מאה אנשים היה שר דהיינו ששת אלפים שרים מתוך שש מאות אלף. ושרי חמישים שלכל חמישים איש היה שר, דהיינו שנים עשר אלף. ושרי עשרות, דהיינו שלכל עשרה אנשים היה שר אחד, דהיינו שישים אלף.

פרק שני. משנה: כהן גדול דן ודנין אותו: וכן אם יודע עדות מחוייב להעיד, ואם דנים אותו, חייבים להעיד עליו.

וכן אם מת האח של הכהן גדול בלא בנים, הוא חולץ לאשת אחיו, וכן אם הוא מת בלא בנים חולצים לאשתו, ואפילו מייבמים אותה, אבל הכהן הגדול לא מייבם את אשת אחיו, כיון שהיא אלמנה, וכהן גדול אסור באלמנה.

ואם אחד מקרוביו נפטר, כיון שיש חשש שיבוא להטמאות למת עשו לו היכר ולדעת רבי מאיר אף שמותר לו ללוות את המת, אבל רק באופן שאינו מלווה עם כולם, אלא כשכולם יצאו ממבוי אחד למבוי השני, אז יכנס למבוי הראשון, שלא יהא במבוי אחד עם שאר העם. ומהעיר לא יצא כלל. ורבי יהודה חולק שאין הכהן הגדול יוצא משערי המקדש ללוות. וכמו שכתוב ומן המקדש לא יצא.

ובשאר מתים שהכהן היה מלווה, לאחר ההלווייה שהיו מנחמים את האבל, היו רגילים בזמנם שהאבל עומד וכל העם עוברים לפניו ומנחמים אותו, אבל הכהן הגדול הסגן היה הולך לימנו והעם בשמאלו והוא היה באמצע. וכשהיו העם מנחמים אותו, כל העם אומרים ל ואנו כפרתך, והוא היה עונה להם שיתברכו מהשמים.

וכשהיו מגישים לו סעודת הבראה, [שהרי האבל אינו אוכל את הסעודה הראשונה משלן] כל העם היו יושבים על הקרקע מפני כבודו של הכהן גדול, והוא עצמו כיון שהיה אוכל בפני העם היה יושב על המטה.

המלך לא דן ולא דנין אותו: וכן לא מעיד ולא מעידין עליו. וכן אינו מחוייב לחלוץ, וכן לא חולצין את אשתו. וכן אינו מחוייב לייבם, ואף אין מייבמים את אשתו. אלא שחכמים נחלקו עם רבי יהודה, אם הוא מוכן לחלוץ או לייבם אם מותר לו או לא.

אין נושאים אלמנה של המלך או גרושתו, ורבי יהודה אומר אף שגם למלך אין לישא אלמנה, אבל אלמנה של מלך אחר מותר לו. כמו שמצינו שדוד המלך נשא א תאלמנתו של שאול המלך.

גמרא: למדנו במשנה: כהן גדול דין: ובאמת אין בדין זה חידוש, וכן מה שדנין אותו הוא פשוט, שהרי כתוב קשוט עצמך ואחרי כן קשוט אחרים, והמשנה הביאה זאת בגלל הסיפא שכתוב שהמלך אין דן ואין דנין אותו, לכך המשנה מלמדת שבכהן אין הדין כן, אלא הוא דן ואף דנים אותו. או שהטעם של המשנה כדי ללמדנו את הדין שבברייתא שכתוב בה, "כהן גדול שהרג את הנפש, במזיד נהרג. בשוגג גולה. ועובר על עשה ועל לא תעשה. והרי הוא כהדיוט לכל דבריו". והגמרא עכשיו תבאר את דברי הברייתא.

מה שכתוב במזיד נהרג, הוא דין פשוט, ונכתב אגב הדין שבשוגג גולה, שאפילו שלא שייך אצלו "עד מות הכהן הגדול" ואם כן נאמר שלא שייך גלות, רק במי שיכול לצאת מהגלות, מחדשת הברייתא שבכל זאת דינו שגולה, שכיון שכתוב "לנוס שמה כל רוצח" משמע כל רוצח ואפילו כהן גדול.

עובר על עשה ועל לא תעשה: וכוונת הברייתא לומר שכשהוא עובר על לא דנים אותו בג' דיינים כהדיוט, משא"כ כשהייב מיתת בי"ד, אין דנים אותו בכ"ג דיינים כהדיוט, אלא בע"א דיינים, היינו סנהדרין גדולה. שכיון שכתוב "כל הדבר הגדול יביאו אליך"אנו לומדים שרק עבירה גדולה כחייב מיתת בית דין, יביאו אליך היינו לסנהדרין של ע"א, אבל שאר דינים סגי כהדיוטות, בג' דיינים.

*

למדנו במשנה - מעיד ומעידין אותו:

שאלה: מדוע מוטל על הכהן גדול להעיד, והרי כתוב "והתעלמת מהם" דהיינו שיש פעמים שיש מצוה להתעלם, והיינו כשאינו לפי כבודו, אף כאן אינו כבודו של הכהן גדול לבוא לבי"ד ולהעיד.

תשובה: הכהן גדול מעיד לבן של המלך, כשהמלך בא לבית דין, והמלך מגיע לבי"ד רק כדי לכבד את הכהן גדול שמעיד, ולא לדון, ובכה"ג מותר.

גופא אין מושיבין מלך בסנהדרין, ולא מלך וכהן גדול בעיבור שנה: והטעם שאין מושיבין מלך, משום שכתוב "לא תענה על ריב" דהיינו שאסור לסתור דבריו של כהן גדול. הטעם שהמלך אינו יושבעיבור שנה משום שלא יהא לו נטיה לעבר את השנה מחמת שמשלם לחיילים שלו לפי שכר שנתי, ואם השנה גדולה יותר מחמת שהיא מעוברת, הוא מרויח חודש. והכהן גדול אינו יושב בבי"ד שמעבר את השנה, כדי שלא יהא לו נטית הלב שלא לעבר את השנה, משום שישתדל שלא לעבר משום שאז יצא יום כיפור בחורף ויהא לו קר כשטובל ביום הכיפור חמש טבילות.

אמר רב פפא: משמע מהברייתא, האומרת שאין מושיבים כהן גדול בעיבור שנה, כי מזג האויר של השנה, הוא קבוע בכל שנה בהתאם לחדשי השנה, ורק עיבור השנה כחודש נוסף משנה את מזג האויר הקבוע.

דהיינו, ממה שאמרו שאין כהן גדול יושב בעיבור שנה, מחמת שאינו רוצה בעיבור השנה משום צינה - מדייק רב פפא, שמזג האויר של הקור והחום הוא לפי חדשי השנה הרגילה, שאינה מעוברת, ולכן אין הכהן הגדול רוצה שיעברו את השנה, כדי שגם בחודש תשרי הבא יהיה לו את מזג האויר החם הרגיל של תשרי, ולא את מזג האויר הקר של חשוון [באם יעברו את השנה ויוסיפו עליה חודש נוסף, ויהיה חודש תשרי בזמן הקור של חשוון].

קושיא: איני?! הלא אין הדבר כן.

ומוכיחה הגמרא שמזג האויר אינו קבוע לפי חדשי השנה הרגילה, אלא הוא משתנה לפי הפיגור היחסי שבין שנת הלבנה לשנת החמה [נ"א יום פיגור בכל שנה]. ואדרבה, עיבור השנה הוא הגורם להתאמת מזג האויר של חדשי הלבנה לחדשי החמה.

וההוכחה היא, מכך שפעם אחת עיברו חכמים את השנה כפי ששמעו משלשה רועי בקר, שהם אנשים פשוטים, שדיברו ביניהם אודות מזג האויר, ומתוך דיבורם הבינו על אותה השנה, שחדשי השנה מתאחרים ביחס למזג האויר. שלפי מזג האויר, צריכים להוסיף עוד חודש העיבור.

והא: הרי פעם אחת אירע מעשה בשלושה רועי בקר, שהיו עומדים ומשוחחים ביניהם, ושמעו אותם החכמים שכך הם היו היתה שיחתם: אחד מהם אמר - אם יהיה חום בקרקע, וזרעי התבואה ה"בכירה" שנזרעה מוקדם, וזרעי התבואה ה"אפילה", המאוחרת שנזרעה מאוחר, אם הזרעים של שתיהן יניצו מהאדמה ויצמחו בזמן אחד, הרי זה סימן שעתה הוא הזמן הראוי לחודש אדר, שהוא זמן צמיחת התבואה הבכירה והאפילה. ואם עדיין לא צומחים זרעי התבואה, אינו עתה הזמן הראוי לחודש אדר, אלא הוא מתאים לחודש שבט, שהתבואה עדיין אינה צומחת.

הרי שמזג אויר של שבט, יכול להיות באדר.

ורועה אחד אמר - אם שור בבוקר יהיה קרוב למות מקור, ובצהרי היום, בצל של עץ התאנה יצטרך השור לחסות בצילו מרוב חום, יפשיט מעליו את עורו [ביטוי של גוזמא], דהיינו, יתחכך בעץ התאנה מרוב חום, זה סימן שעתה הוא הזמן הראוי לחודש אדר. לפי שבחודש אדר קר בבוקר, וחם בצהרים. ואם קר גם בצהרים, אינו עתה זמנו של חודש אדר, אלא הוא הזמן המתאים לחודש שבט.

הרי שאמרו שבאדר יכול להיות מזג אויר של שבט.

ורועה אחד אמר - אם רוח מזרחית יהיה כחה חזק מאוד, ומביאה קור, ואתה מנשב בפּיך, ורוח פיך יוצאת לקראתה, ונשיבת פיך קשה ומחממת את רוח מזרחית, זה סימן שזהו חודש אדר. **ואם** רוח פיך אינה קשה נגד רוח מזרחית, אינו עתה אדר אלא שבט.

הרי שבחודש אדר אמרו שיכול להיות מזג אויר של שבט.

וכששמעו חכמים את דבריהם, עיברו את השנה, ועשו את חודש אדר ראשון כאילו הוא שבט, כלומר, הוסיפו אדר שני. הרי שמזג האויר אינו הולך אחרי חדשי השנה הרגילה. וקשה על רב פפא.

תירוץ: ותסברא? האם אתה סבור שרבנן הסתמכו רק על דיבורים של רועי בקר? אלא המעשה היה כך: רבנן, הסתמכו על החשבונות לפי חשבון התקופות, וגם בלי דיבורי הרועים היו מעברים, ורועי התמזל מזלם שכן היה כדבריהם.

והיינו, לפי חשבון התקופה אז, התאחרה שנת החמה ההיא. וגם בלעדי דברי הרועים היו מעברים את השנה משום חישוב התקופה [עיין הביאור בתוס']. וכן באמת הראו כל הסימנים, גידולי בכיר ולקיש, והחום והקור, שחודש אדר זה ראוי להיות חודש שבט, ועיברו את חודש אדר. אבל ברוב השנים, שהם כתיקונן, אמר שפיר רב פפא שמזג האויר וגידול התבואה הם לפי חדשי הלבנה.

*

למדנו במשנה - חולץ וחולצים:

ומלבד מה שלכהן גדול מותר לחלוץ וחולצים את אשתו, אף מותר לייבם את אשתו, אלא שהוא אסור לייבם את אשת אחיו כיון שהיא אסורה עליו כדין אלמנה.

קא פסיק ותני: הבינה הגמרא שאין לייבם את אשת אחיו, אפילו אם היא היתה רק מאורסת לאחיו ולא נשואה לו, ואפילו שאז אין עליו אלא איסור לא תעשה, [ולא כמו בנשואה שיש עליו גם עשה וגם לא תעשה], ולכך מקשה שכיון שיש לו לכהן גדול עשה לייבם, יבוא העשה וידחה את הלא תעשה, כמו הכלל תמיד שעשה דוחה לא תעשה. ומיישבת שבאמת מהתורה היה מותר לכהן גדול לייבם את האלמנה מן האירוסין, אלא שגזרו שמא גם אחר מצות ייבום ישאר איתה ויבעל אותה, ולכך אסרו עליו חכמים לגמרי שלא לייבם.

וכך מפורש בבבלי שאם הכהן גדול קדם וייבם את אשת אחיו, שנתאלמנה מהאירוסין, הוא קנאה וחייב לגרשה על ידי גט.